

Додаток
до рішення Тимчасової спеціальної комісії
від 10.04.2026

ЗВІТ

Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України для підготовки питань щодо посилення соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та щодо використання території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи

I. Загальні положення

Тимчасову спеціальну комісію Верховної Ради України для підготовки питань щодо посилення соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та щодо використання території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи (далі – Тимчасова спеціальна комісія) утворено постановою Верховної Ради України від 16 квітня 2025 року № 4365-ІХ (далі - постанова від 16.04.2025 № 4365-ІХ).

Правову основу діяльності Тимчасової спеціальної комісії складають Конституція України, Закони України «Про тимчасові слідчі і спеціальні комісії Верховної Ради України», «Про комітети Верховної Ради України», «Про Регламент Верховної Ради України».

Головою Тимчасової спеціальної комісії обрано народного депутата України Пушкаренка Арсенія Михайловича (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «СЛУГА НАРОДУ»), заступником голови – народного депутата України М'ялика Віктора Ничипоровича (депутатська група «Партія «За майбутнє»).

До складу Тимчасової спеціальної комісії обрано народних депутатів України: Бурміча Анатолія Петровича (депутатська група «Відновлення України»), Борта Віталія Петровича (депутатська група «Платформа за життя та мир»), Василевську-Смаглюк Ольгу Михайлівну (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «СЛУГА НАРОДУ»), Василенко Лесю Володимирівну (депутатська фракція Політичної Партії «ГОЛОС»), Гончаренка Олексія Олексійовича (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «ЄВРОПЕЙСЬКА СОЛІДАРНІСТЬ»), Грищенко Тетяну Миколаївну (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «СЛУГА НАРОДУ»), Кузнецова Олексія Олександровича (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «СЛУГА НАРОДУ»), Мінька Сергія Анатолійовича (депутатська група «ДОВІРА»), Пашковського Максима Ігоровича (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «СЛУГА НАРОДУ»), Перебийніса Максима Вікторовича (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «СЛУГА НАРОДУ»), Скрипку Тетяну Василівну

(депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «СЛУГА НАРОДУ»), Цимбалюка Михайла Михайловича (депутатська фракція політичної партії Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»). Шинкаренка Івана Анатолійовича (депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «СЛУГА НАРОДУ»).

Рішенням Тимчасової спеціальної комісії від 17.04.2025 р. секретарем Тимчасової спеціальної комісії обрано Цимбалюка Михайла Михайловича (депутатська фракція політичної партії Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»).

Постановою Верховної Ради України від 23 жовтня 2025 року змінено склад Тимчасової спеціальної комісії: увільнено Скрипку Тетяну Василівну – народного депутата України, депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «СЛУГА НАРОДУ», від обов'язків члена Тимчасової спеціальної комісії; обрано Нагаєвського Артема Сергійовича – народного депутата України, депутатська фракція ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ «СЛУГА НАРОДУ», до складу Тимчасової спеціальної комісії.

Кількісний склад Тимчасової спеціальної комісії – 15 осіб.

Строк діяльності Тимчасової спеціальної комісії – 1 рік з дня її утворення.

Відповідно до пункту 2 постанови від 16.04.2025 №4365-IX основними завданнями Тимчасової спеціальної комісії визначено:

1) підготовка пропозицій щодо вдосконалення законодавства у сфері соціального захисту учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, осіб, потерпілих від Чорнобильської катастрофи, а також тих, хто проживає на радіоактивно забруднених територіях, на підставі аналізу стану дотримання вимог законодавства та результатів виконання відповідних державних програм;

2) дослідження стану дотримання законодавства під час реєстрації місця проживання у населених пунктах, розміщених у зоні безумовного (обов'язкового) відселення та зоні гарантованого добровільного відселення, а також підготовка законодавчих ініціатив щодо запобігання таким порушенням;

3) розроблення заходів щодо вдосконалення механізму встановлення та перегляду зон, на які поділяється територія, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, та віднесення населених пунктів до відповідних зон;

4) розроблення заходів щодо протидії незаконному використанню радіаційно небезпечних земель, у тому числі для одержання сільськогосподарської та іншої продукції.

Рішенням Тимчасової спеціальної комісії від 17.04.2025 р. затверджено План роботи Тимчасової спеціальної комісії та внесено Голові Верховної Ради

України пропозиції про утворення секретаріату Тимчасової спеціальної комісії у складі двох осіб.

До роботи Тимчасової спеціальної комісії залучались: офіс Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство фінансів України, Міністерство енергетики України, Міністерство внутрішніх справ України, Державне агентство України з управління зоною відчуження (далі – ДАЗВ), Пенсійний фонд України, Національна комісія з радіаційного захисту населення України, Національна академія наук України, Національна академія медичних наук України, Спеціалізована екологічна прокуратура Офісу Генерального прокурора, Державна екологічна інспекція Поліського округу, державна установа «Національний науковий центр радіаційної медицини, гематології та онкології Національної академії медичних наук України», державне спеціалізоване підприємство «Екоцентр», Український науково-дослідний інститут сільськогосподарської радіології, обласні, районні ради, обласні, районні державні адміністрації (військові адміністрації), органи місцевого самоврядування.

Також у роботі Тимчасової спеціальної комісії приймали участь: громадська організація «Всеукраїнська громадська організація «Союз Чорнобиль України» та її відокремлені підрозділи, громадська організація «Чорнобильська асоціація народних депутатів України», громадська організація «Товариство ветеранів - осіб з інвалідністю внаслідок ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС та війни», всеукраїнська громадська організація «Всеукраїнське об'єднання ветеранів Чорнобиля», громадська організація Всеукраїнська спілка ліквідаторів-інвалідів «Чорнобиль-86», громадська спілка «Всеукраїнська спілка інвалідів Чорнобиля», всеукраїнська громадська організація «Всеукраїнське об'єднання ветеранів Чорнобиля», громадська організація «Всеукраїнське об'єднання інвалідів та постраждалих внаслідок аварії на ЧАЕС «Відлуння Чорнобиля», громадська організація «Об'єднані заради життя», громадська організація «Спілка Чорнобиль» та її відокремлені підрозділи.

16.10.2025 р. у Верховній Раді України зареєстровано проект постанови Верховної Ради України «Про звіт Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України для підготовки питань щодо посилення соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та щодо використання території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи про виконану роботу» (реєстр.№14124 від 16.10.2025).

Тимчасова спеціальна комісія проводила свою роботу у формі засідань та нарад. Загалом відбулося 18 засідань, з них: 10 – виїзних засідань, 3 – місті

Києві, 5 – в режимі відеоконференцзв’язку. Проведено 11 нарад, у тому числі: 2 – з представниками громадських організацій, 1 – з Прем’єр-міністром України та 8 міжвідомчих нарад за участі представників Уряду, центральних органів виконавчої влади та правоохоронних органів.

Відповідно до статті 51 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» на кожному засіданні Тимчасової спеціальної комісії велися протокол і стенограма засідання.

За результатами роботи Тимчасовою спеціальною комісією прийнято 11 рішень.

II. Аналіз стану дотримання вимог законодавства та результатів виконання відповідних державних програм у сфері соціального захисту учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, осіб, потерпілих від Чорнобильської катастрофи, а також тих, хто проживає на радіоактивно забруднених територіях

Основними нормативно-правовими актами, що визначають систему правовідносин в галузі соціального захисту потерпілих від Чорнобильської катастрофи, є:

1. Постанова Верховної Ради Української РСР «Про Концепцію проживання населення на територіях Української РСР з підвищеними рівнями радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 27 лютого 1991 року № 791-ХІІ;

2. Закон України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 27 лютого 1991 року № 791а-ХІІ (далі - Закон № 791а-ХІІ).

Після прийняття зміни до Закону вносилися 19 разів, положенням Закону надавалося офіційне тлумачення Конституційним Судом України (рішення від 06.10.2009 № № 24-рп/2009);

3. Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 28 лютого 1991 року № 796-ХІІ (далі – Закон № 796-ХІІ).

Зміни до Закону вносилися 64 рази. Окремі положення Закону визнані неконституційними (рішення Конституційного Суду України № 6-р/2018 від 17.07.2018, № 1-р(ІІ)/2019 від 25.04.2019, № 1-р(ІІ)/2021 від 07.04.2021, № 2-р(ІІ)/2024 від 20.03.2024, № 4-р(І)/2024 від 03.04.2024);

4. Закон України «Про Загальнодержавну програму подолання наслідків Чорнобильської катастрофи на 2006-2010 роки» від 14 березня 2006 року № 3522-ІV.

Одним з основних урядових рішень, пов’язаних із ліквідацією наслідків Чорнобильської катастрофи, є постанова Кабінету Міністрів України від 23

липня 1991 р. № 106 «Про організацію виконання постанов Верховної Ради Української РСР про порядок введення в дію законів Української РСР «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» та «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», якою серед іншого затверджено перелік населених пунктів, віднесених до зон радіоактивного забруднення.

Загальна кількість нормативно-правових актів, що стосуються всіх аспектів подолання наслідків Чорнобильської катастрофи сягає більше тисячі.

Тимчасовою спеціальною комісією в межах виконання основних завдань досліджено питання здійснення доплат непрацюючим пенсіонерам, які постійно проживають у зоні безумовного (обов'язкового) відселення та в зоні гарантованого добровільного відселення (стаття 39 Закону № 796-ХІІ), медичного забезпечення осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи (статті 16-18 Закону № 796-ХІІ), харчування дітей, які навчаються у закладах загальної середньої освіти, розташованих на радіоактивно забруднених територіях (стаття 30 Закону № 796-ХІІ).

Зазначені питання досліджувались Тимчасовою спеціальною комісією на її виїзних засіданнях, що відбулися 18.07.2025, 31.07.2025, 29.10.2025, 14.12.2025, 30.01.2026, 10.04.2026.

Доплата за проживання непрацюючим пенсіонерам, які постійно проживають у зоні безумовного (обов'язкового) відселення та в зоні гарантованого добровільного відселення.

Питання застосування положень статті 39 Закону № 796-ХІІ досліджувалося Тимчасовою спеціальною комісією на виїзних засіданнях 29.10.2025 у місті Камінь-Каширському та 14.12.2025 у місті Чорнобиль.

За результатами вивчення цього питання Тимчасовою спеціальною комісією встановлено наступне.

До 01 січня 2015 року особи, які постраждали від наслідків Чорнобильської катастрофи, отримували підвищення до пенсії як непрацюючі пенсіонери, які проживають на території радіоактивного забруднення, відповідно до статті 39 Закону № 796-ХІІ.

З 01 січня 2015 року виплату такого підвищення було припинено у зв'язку із внесенням змін до Закону № 796-ХІІ Законом № 76-VIII, яким, зокрема, статтю 39 Закону № 796-ХІІ було виключено.

Стаття 39 у редакції Закону № 987-VIII, яка чинна з 01 січня 2016 року, врегульовує питання доплат виключно особам, які працюють у зоні відчуження.

Редакція статті 39, яка була чинна до 01 січня 2015 року, врегульовувала питання здійснення доплат таким категоріям громадян: 1) особам, які працюють

на територіях радіоактивного забруднення (у зоні безумовного (обов'язкового) відселення, у зоні гарантованого добровільного відселення, у зоні посиленого радіоекологічного контролю); 2) непрацюючим пенсіонерам, які проживають на цих територіях; 3) студентам, які там навчаються; 4) пенсіонерам, які працюють у зонах радіоактивного забруднення; 5) громадянам, які працюють у зоні відчуження, а також у зоні безумовного (обов'язкового) відселення після повного відселення жителів.

Відновлення дії попередньої редакції нормативно-правового акта – статті 39 Закону № 796-ХІІ до внесення змін Законом № 76-VІІІ спричиняє колізію правозастосування з огляду на чинність із 01 січня 2016 року статті 39 Закону № 796-ХІІ у редакції Закону № 987-VІІІ.

На теперішній час питання доплат непрацюючим пенсіонерам, які постійно проживають у зоні безумовного (обов'язкового) відселення та в зоні гарантованого добровільного відселення, врегульовано статтею 45 Закону України «Про Державний бюджет України на 2025 рік», статтею 29 Закону України «Про Державний бюджет України на 2026 рік».

Разом з тим, Закон № 796-ХІІ, на відміну від законів України про Державний бюджет України на відповідний рік, є первинним законом, так як системно регулює окрему сферу суспільних відносин – закріплює на законодавчому рівні статус осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи та встановлює комплекс заходів соціального захисту у вигляді пільг, компенсацій і гарантій, отже питання доплат непрацюючим пенсіонерам, які постійно проживають у зоні безумовного (обов'язкового) відселення та в зоні гарантованого добровільного відселення має бути врегульоване саме Законом №796.

За результатами вивчення порушеного питання Тимчасовою спеціальною комісією 29.12.2025 р. прийнято рішення, яким рекомендовано Кабінету Міністрів України ініціювати внесення до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» змін, якими передбачити щомісячні пожиттєві доплати непрацюючим пенсіонерам, які постійно проживають у зоні безумовного (обов'язкового) відселення та в зоні гарантованого (добровільного) відселення.

На виконання рішення Тимчасової спеціальної комісії від 29.12.2025 Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності листом від 16.01.2026 № 1204-2155/03-26 повідомило про напрацювання положень проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» і деяких інших законів України щодо удосконалення механізму обчислення пенсії та обліку пенсійних прав», яким, зокрема, передбачається внесення змін до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», в частині встановлення доплати непрацюючим пенсіонерам, які

постійно проживають у зоні безумовного (обов'язкового) відселення та в зоні гарантованого (добровільного) відселення.

На момент складання цього звіту Кабінетом Міністрів України не внесено на розгляд Верховної Ради України проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» і деяких інших законів України щодо удосконалення механізму обчислення пенсії та обліку пенсійних прав».

Рішення Тимчасової спеціальної комісії: [рішення ТСК-15 від 29.12.2025 зміни.pdf](#)

Медичне забезпечення осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Порушене питання було предметом розгляду Тимчасової спеціальної комісії на її засіданнях, які відбулися 18.07.2025 та 31.07.2025.

Тимчасовою спеціальною комісією встановлено наступне.

Постраждалі внаслідок Чорнобильської катастрофи відповідно до Закону № 796-ХІІ мають право: безоплатного придбання ліків за рецептами лікарів; безоплатного позачергового зубопротезування (за винятком зубопротезування із дорогоцінних металів); першочергового обслуговування у лікувально-профілактичних закладах та аптеках; щорічного медичного обслуговування, диспансеризації із залученням необхідних спеціалістів, лікування в спеціалізованих стаціонарах.

Відповідно до частин першої, другої статті 16 Закону №796-ХІІ з метою найбільш ефективного вирішення завдань медико-соціального забезпечення осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, створюється Державний реєстр України (єдина інформаційна система), до складу якого входять соціологічні, дозиметричні і медичні підреєстри. Складовою частиною Державного реєстру України є Український військовий реєстр і його підрозділи, що ведуться Міністерством оборони України, Міністерством внутрішніх справ України та Службою безпеки України.

Головними завданнями Державного реєстру України є здійснення контролю за станом здоров'я, вивчення найближчих та віддалених медичних наслідків у осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

За інформацією Міністерства охорони здоров'я, наданої листом від 11.09.2025 № 25/28929/2, станом на 30.06.2025 на обліку в Державному реєстрі України перебуває 2 043 446 осіб, постраждалих від наслідків Чорнобильської катастрофи.

Відповідно до статистичних даних кількість осіб, внесених до Державного реєстру України з розподілом за категоріями (відповідно до статті 14 Закону №796-ХІІ):

– категорія 1 (особа з інвалідністю з числа учасників ліквідації) – 46610 осіб;

– категорія 2 (учасники ліквідації, які працювали у зоні відчуження та евакуйовані) – 115376 осіб;

– категорія 3 (інші учасники ліквідації та жителі забруднених територій) – 324456 осіб.

За даними Державного реєстру України профілактичні огляди постраждалого населення у 2021 – 2024 роках охоплювали біля 34 % постраждалих. Найнижчі показники спостерігались у Кіровоградській (0%) і Житомирській (4,39%) областях, тоді як в Івано-Франківській, Харківській, Черкаській, Дніпропетровській та Львівській областях охоплення майже 100%.

Різниця в організації профілактичних оглядів в окремих областях зумовлена станом кадрового, матеріально-технічного, фінансового забезпечення ведення реєстру та воєнного стану.

Фактична реалізація надання медичних послуг постраждалим внаслідок Чорнобильської катастрофи здійснюється за рахунок програми державних медичних гарантій.

Для отримання необхідної медичної допомоги особи, постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС, за електронним направленням сімейного або профільного лікаря, в якого вони перебувають на обліку, можуть звернутися до будь-якого закладу охорони здоров'я за умови укладення закладом договору із НСЗУ за відповідним пакетом медичних послуг.

Порядок реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2025 році затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24.12.2024 № 1503 «Деякі питання реалізації програми державних гарантій медичного обслуговування населення у 2025 році».

У програмі медичних гарантій (далі – ПМГ) 2025 заплановано 44 пакети медичних послуг, в яких передбачено забезпечення комплексного медичного забезпечення та лікування хворих на онкологічні захворювання із застосуванням високовартісних медичних технологій для громадян, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС. Видатки на ПМГ 2025 становлять 175 млрд гривень. Зокрема, наявні пакети медичної допомоги «Хіміотерапевтичне лікування та супровід пацієнтів з онкологічними захворюваннями у стаціонарних та амбулаторних умовах», «Радіологічне лікування та супровід пацієнтів з онкологічними захворюваннями в стаціонарних та амбулаторних умовах» тощо.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 27 лютого 2024 року № 212 «Деякі питання реалізації пілотного проекту щодо зубопротезування та надання планової стоматологічної допомоги окремим

категоріям осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України» передбачено реалізацію у 2024 році пілотного проекту щодо зубопротезування та надання планової стоматологічної допомоги окремим категоріям осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України.

Постановою Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2025 року № 156 «Деякі питання використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання окремих медичних послуг деяким категоріям осіб, які захищають/захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України» встановлено, що Національна служба здоров'я України укладає договори щодо надання медичних послуг із зубопротезування та планової стоматологічної допомоги для визначених категорій осіб, які захищають/захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, що фактично продовжує реалізацію проекту з надання безоплатної стоматологічної допомоги та зубопротезування для захисників і захисниць.

Однак, у переліку категорій, визначених згаданими постановами відсутня така категорія, як «громадяни, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», відповідно, на них дія зазначених постанов не поширюється.

Постановою Кабінету Міністрів України від 04.10.1996 №1218 затверджено Перелік спеціалізованих закладів охорони здоров'я, що забезпечують лікування осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Разом з тим, як з'ясовано Тимчасовою спеціальною комісією, нова система організації медичної допомоги не враховує специфіку регіонів та потреби чорнобильських спільнот.

Зокрема, на засіданні 18.07.2025 р. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Д.В. Лубінець акцентував увагу на зверненнях щодо реорганізації комунального некомерційного підприємства Харківської обласної ради «Обласний клінічний спеціалізований диспансер радіаційного захисту населення», яке було перейменовано на КНП Харківської обласної ради «Обласний кардіологічний центр», що в свою чергу може призвести до втрати доступу до медичної допомоги у спеціалізованому закладі для осіб, які постраждали від наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

У межах здійснення парламентського контролю Тимчасовою спеціальною комісією встановлено, що більшість спеціалізованих диспансерів радіаційного захисту населення, включаючи Вінницький, Рівненський, Чернігівський, Чернівецький обласні та Київський міський радіаційні центри, реорганізовані, а Український спеціалізований диспансер радіаційного захисту населення МОЗ реорганізовано шляхом приєднання до державної установи

«Інститут психіатрії, судово-психіатричної експертизи та моніторингу наркотиків Міністерства охорони здоров'я України».

Згідно з пунктом 1 частини 1 статті 20 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», особам, віднесеним до категорії 1, гарантується право на безплатне придбання ліків за рецептами лікарів.

Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 13 березня 2025 року № 440 «Про затвердження Переліків лікарських засобів і медичних виробів, які підлягають реімбурсації за програмою державних гарантій медичного обслуговування населення, станом на 26 лютого 2025 року» затверджено Перелік лікарських засобів, які підлягають реімбурсації за програмою державних гарантій медичного обслуговування населення. Водночас, від учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, інститутів громадянського суспільства, органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади неодноразово надходила інформація щодо того, що лікарські засоби з цього переліку не підходять та/або не є ефективними для постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, що змушує їх купувати дороговартісні препарати, які відсутні у зазначеному переліку.

Під час здійснення парламентського контролю Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини Д.В. Лубінцем з'ясовано, що особи, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, а також ветерани війни, особи з інвалідністю внаслідок війни отримують препарати інсуліну за програмою «Доступні ліки» у порядку реімбурсації. Лікарські засоби за цією програмою можуть видаватись як на безоплатній основі, так і з доплатою. З метою пошуку шляхів вирішення цієї проблеми до Міністерства охорони здоров'я України 26 лютого 2025 року було направлено відповідний запит, проте Міністерством охорони здоров'я України не вжито дієвих заходів для врегулювання цього питання. Внаслідок цього пільгові категорії громадян, які хворіють на цукровий діабет та мають право на 100% безоплатне забезпечення лікарськими засобами відповідно до спеціальних законів, продовжують отримувати препарати інсуліну з доплатою.

За результатами вивчення питання медичного забезпечення осіб, які постраждали від наслідків Чорнобильської катастрофи, Тимчасова спеціальна комісія 31.07.2025 р. ухвалила рішення, яким Кабінету Міністрів України та Міністерства охорони здоров'я України надано рекомендації щодо перегляду та внесення змін до нормативно-правових актів, які б забезпечували реалізацію безкоштовного позачергового зубопротезування та усували доплати за лікарські засоби, зокрема препарати інсуліну, для пільгових категорій громадян (громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи), як це передбачено Законом №796-ХІІ.

Соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської

катастрофи здійснюється за рахунок коштів, передбачених у загальному фонді державного бюджету за бюджетною програмою «Соціальний захист громадян, які потрапили у складні життєві обставини» відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30.12.2022 № 1475 «Деякі питання соціального захисту громадян, які потрапили у складні життєві обставини».

Частина перша статті 1 Закону України «Про соціальні послуги» (далі - Закон № 2671-VIII) визначає складні життєві обставини, як обставини, що негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, які особа/сім'я не може подолати самостійно.

Тимчасова спеціальна комісія окремо звертає увагу, що до чинників, що зумовлюють складні життєві обставини Закон № 2671-VIII відносить:

- а) похилий вік;
- б) часткова або повна втрата рухової активності, пам'яті;
- в) невиліковні хвороби, хвороби, що потребують тривалого лікування;
- г) психічні та поведінкові розлади, у тому числі пов'язані із вживанням психоактивних речовин, іншими видами залежності та проявами залежної (адиктивної) поведінки;
- г) інвалідність;
- д) бездомність;
- е) безробіття;
- є) малозабезпеченість особи;
- ж) поведінкові розлади у дітей через розлучення батьків;
- з) ухилення батьками або особами, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків із виховання дитини;
- и) втрата соціальних зв'язків, у тому числі під час перебування в місцях позбавлення волі;
- і) жорстоке поводження з дитиною;
- ї) насильство за ознакою статі;
- й) домашнє насильство;
- к) потрапляння в ситуацію торгівлі людьми;
- л) шкода, завдана пожежею, стихійним лихом, катастрофою, воєнними (бойовими) діями, терористичним актом, збройним конфліктом, у тому числі тимчасовою окупацією, сексуальним насильством, пов'язаним із збройною агресією Російської Федерації проти України, примусовим переміщенням або депортацією, вимушеним внутрішнім переміщенням, позбавленням особистої

свободи внаслідок збройної агресії проти України.

Тимчасова спеціальна комісія, проаналізувавши преамбулу, положення статті 1 Закону № 796-ХІІ, преамбулу та положення статті 1 Закону № 2671-VІІІ, дійшла висновку про неприпустимість ототожнення статусу осіб, потерпілих від наслідків Чорнобильської катастрофи зі статусом осіб, які потрапили у складні життєві обставини, враховуючи той факт, що Закон №796-ХІІ прямо передбачає обов'язок держави вирішувати завдання охорони здоров'я таких осіб на підставі відповідної державної цільової програми, тобто програми, яка стосується виключно «чорнобильців».

Рішення Тимчасової спеціальної комісії: [РІШЕННЯ від 31.07.2025 за результатами виїзного засідання ТСК 18.07.2025 року \(додаток\).pdf](#)

Харчування дітей, які навчаються у закладах загальної середньої освіти, розташованих на радіоактивно забруднених територіях.

Питання організації безоплатного харчування дітей, які навчаються у закладах загальної середньої освіти, розташованих на радіоактивних територіях, було предметом дослідження Тимчасової спеціальної комісії на виїзному засіданні 30.01.2026 у місті Коростень та міжвідомчої наради з Міністерством освіти України та громадами, розташованими на забруднених територіях, яка відбулася 11.03.2026.

Відповідно до пункту 11 частини першої статті 30 Закону № 796-ХІІ потерпілим дітям, зазначеним у пунктах 1-6 статті 27 цього Закону, та їх батькам надаються такі гарантовані державою компенсації та пільги, зокрема, безплатне харчування учнів закладів загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти, студентів закладів фахової передвищої освіти, розташованих на територіях радіоактивного забруднення (пункти 2, 3, 4 статті 2 цього Закону), а також дітей, евакуйованих із зони відчуження, дітей, які є особами з інвалідністю внаслідок Чорнобильської катастрофи, і тих, які проживали у зоні безумовного (обов'язкового) відселення з моменту аварії до прийняття постанови про відселення. Дітям, які не харчуються в зазначених закладах освіти, а також за всі дні, коли вони не відвідували ці заклади, до досягнення повноліття виплачується грошова компенсація у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

У Волинській області 6 громад розташовані на забрудненій території: Камінь-Каширська міська територіальна громада, Прилісненська сільська територіальна громада, Сошичненська сільська територіальна громада, Любешівська селищна територіальна громада, Маневицька селищна територіальна громада, Колківська селищна територіальна громада.

У Камінь-Каширській міській територіальній громаді 43 заклади загальної середньої освіти, у яких навчається 8079 учнів, які мають право на безоплатне харчування відповідно до статті 30 Закону № 796-ХІІ.

Прилісненська сільська територіальна громада: 10 закладів загальної середньої освіти, 1216 учнів.

Сошичненська сільська територіальна громада: 8 закладів загальної середньої освіти, 1370 учнів.

Любешівська селищна територіальна громада: 28 закладів загальної середньої освіти, 4414 учнів.

Маневицька селищна територіальна громада: 21 заклад загальної середньої освіти, 3617 учнів.

Колківська селищна територіальна громада: 20 закладів загальної середньої освіти, 869 учнів.

Оптимальний рівень фінансової спроможності за підсумками I півріччя 2025 року має Маневицька селищна територіальна громада.

Задовільний – Прилісненська сільська територіальна громада.

Низький – Камінь-Каширська міська територіальна громада, Колківська селищна територіальна громада, Любешівська селищна територіальна громада

Сошичненська сільська територіальна громада має критичний рівень фінансової спроможності.

Обсяг видатків місцевих бюджетів на забезпечення безоплатного харчування дітей, які постраждали від наслідків Чорнобильської катастрофи та навчаються у закладах загальної середньої освіти, розташованих на територіях радіоактивного забруднення становить 26,3 млн. грн.

На території Житомирської області на забруднених територіях знаходиться 14 громад: Білорозівська сільська територіальна громада, Гладковицька сільська територіальна громада, Горщиківська сільська територіальна громада, Коростенська міська територіальна громада, Лугинська селищна територіальна громада, Народицька селищна територіальна громада, Овруцька міська територіальна громада, Олевська міська територіальна громада, Словечанська сільська територіальна громада, Ушомирська сільська територіальна громада, Барашівська сільська територіальна громада, Городницька селищна територіальна громада, Смільчинська селищна територіальна громада, Чижівська сільська територіальна громада.

На територіях цих громад функціонує 89 закладів загальної середньої освіти, у яких навчається 15 760 учнів, які мають право на безоплатне харчування відповідно до статті 30 Закону № 796-ХІІ.

За рівнем фінансової спроможності за підсумками I півріччя 2025 року високий рівень мають: Ушомирська сільська територіальна громада, Коростенська міська територіальна громада, Овруцька міська територіальна громада. Чижівська сільська територіальна громада.

Оптимальний рівень фінансової спроможності мають Гладковицька сільська територіальна громада, Олевська міська територіальна громада

Задовільний рівень: Лугинська селищна територіальна громада, Ємільчинська селищна територіальна громада, Горщиківська сільська територіальна громада, Словечанська сільська територіальна громада

Низький рівень: Народицька селищна територіальна громада, Барашівська сільська територіальна громада,

Критичний рівень: Білокоровицька сільська територіальна громада, Городницька селищна територіальна громада.

При цьому обсяг видатків місцевих бюджетів на забезпечення безоплатного харчування дітей, які мають право на безоплатне харчування відповідно до статті 30 Закону № 796-ХІІ, у 2025 році склав 27,9 млн. грн.

На території Київської області на забруднених територіях розташовано 7 громад: Узинська міська територіальна громада, Гребінківська селищна територіальна громада, Рокитнянська селищна територіальна громада, Таращанська міська територіальна громада, Димерська селищна територіальна громада, Іванківська селищна територіальна громада, Поліська селищна територіальна громада.

Іванківська селищна територіальна громада та Димерська селищна територіальна громада мають високий рівень фінансової спроможності.

Оптимальний – Рокитнянська селищна територіальна громада, Таращанська міська територіальна громада, Узинська міська територіальна громада,

Задовільний – Гребінківська селищна територіальна громада, Поліська селищна територіальна громада.

Кількість закладів загальної середньої освіти, розташованих на територіях радіоактивного забруднення у громадах області – 11.

Кількість учнів, які мають право на безоплатне харчування відповідно до статті 30 Закону № 796-ХІІ та навчаються у закладах загальної середньої освіти, розташованих на територіях радіоактивного забруднення у громадах області: у 2025 році – 1802 дитини, у 2026 році – 2090 дітей.

Видатки місцевих бюджетів на забезпечення безоплатного харчування дітей зазначеної категорії: у 2025 році – 1 217 640,91 грн, у 2026 році – 2 067 964,60 грн.

На території Рівненської області на радіоактивно забруднених територіях знаходиться 19 громад: Антонівська сільська територіальна громада, Березівська сільська територіальна громада, Вараська міська територіальна громада, Вирівська сільська територіальна громада, Висоцька сільська територіальна

група, Володимирецька селищна територіальна група, Дубровицька міська територіальна група, Зарічненська селищна територіальна група, Каноніцька сільська територіальна група, Клесівська селищна територіальна група, Локницька територіальна сільська група, Миляцька сільська територіальна група, Немовицька сільська територіальна група, Полицька сільська територіальна група, Рафалівська селищна територіальна група, Рокитнівська селищна територіальна група, Сарненська міська територіальна група, Степанська селищна територіальна група, Старосільська сільська територіальна група.

Високий рівень фінансової спроможності у I півріччі 2025 року має тільки Вараська міська територіальна група. Оптимальний – Сарненська міська територіальна група.

Задовільний – Клесівська селищна територіальна група, Вирівська сільська територіальна група, Рокитнівська селищна територіальна група.

Низький – Дубровицька міська територіальна група, Зарічненська селищна територіальна група, Висоцька сільська територіальна група, Полицька сільська територіальна група, Локницька територіальна сільська група,

Критичний – Антонівська сільська територіальна група, Володимирецька селищна територіальна група, Рафалівська селищна територіальна група, Немовицька сільська територіальна група, Миляцька сільська територіальна група, Березівська сільська територіальна група, Каноніцька сільська територіальна група, Старосільська сільська територіальна група,

У Сумській області 1 група – Богданівська сільська територіальна група знаходиться на радіоактивно забруднених територіях, 1 заклад загальної середньої освіти, 95 учнів, які мають право на безоплатне харчування відповідно до статті 30 Закону №796-ХІІ.

Планові обсяги видатків обласного та місцевих бюджетів на забезпечення безоплатного харчування дітей, які постраждали від наслідків Чорнобильської катастрофи та навчаються у закладах загальної середньої освіти, розташованих на територіях радіоактивного забруднення у групах області – 170 626,50 грн.

У Чернігівській області 8 груп розташовуються на забруднених територіях: Корюківська міська територіальна група, Михайло-Коцюбинська селищна територіальна група, Деснянська селищна територіальна група, Сосницька селищна об'єднана територіальна група, Семенівська міська об'єднана територіальна група, Гончарівська селищна об'єднана територіальна група, Ріпкінська територіальна група, Любецька селищна об'єднана територіальна група.

За рівнем фінансової спроможності до оптимального відносяться Семенівська міська об'єднана територіальна громада, Деснянська селищна територіальна громада, Гончарівська селищна об'єднана територіальна громада

Високий рівень фінансової спроможності мають Корюківська міська територіальна громада, Сосницька селищна об'єднана територіальна громада, Ріпкінська територіальна громада.

Задовільний рівень фінансової спроможності – Михайло-Коцюбинська селищна територіальна громада.

Низький рівень фінансової спроможності – Любецька селищна об'єднана територіальна громада.

В області функціонують 2 заклади загальної середньої освіти та 3 філії закладів загальної середньої освіти, розташовані на територіях радіоактивного забруднення. 154 учні мають право на безоплатне харчування на підставі Закону №796-ХІІ. Забезпечення безоплатним харчуванням дітей, які постраждали від наслідків Чорнобильської катастрофи та навчаються у закладах загальної середньої освіти, розташованих на територіях радіоактивного забруднення у громадах області, здійснюється у повному обсязі за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам.

Аналіз ситуації у громадах свідчить, що ключовою проблемою належного безоплатного харчування учнів закладів, зокрема, загальної середньої освіти, розташованих на територіях радіоактивного забруднення, є обмежена платоспроможність громад, території яких віднесені до радіоактивно забруднених.

Постановою Кабінету Міністрів України від 24.03.2021 №305 «Про затвердження норм та Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку» затверджено Порядок організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку (*далі - Порядок організації харчування*).

Відповідно до пункту 4 Порядку організації харчування безоплатне гаряче харчування в державних і комунальних закладах освіти для учнів закладів освіти, розташованих на територіях радіоактивного забруднення, а також дітей, евакуйованих із зони відчуження, дітей, які є особами з інвалідністю внаслідок Чорнобильської катастрофи, і тих, що проживали у зоні безумовного (обов'язкового) відселення з моменту аварії до прийняття постанови про відселення, відповідно до Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» забезпечують засновник (засновники) або уповноважені ним (ними) органи закладів освіти за рахунок коштів відповідних бюджетів відповідно до встановленого в закладах освіти режиму (кратності) харчування.

Враховуючи, що заклади освіти, про які йде мова у цьому звіті, є комунальними, фінансування безоплатного харчування учнів, на яких поширюється дія Закону №796-ХІІ, покладено на місцеві бюджети.

Положеннями статті 30 Закону №796-ХІІ встановлено, що пільги та компенсації, передбачені цією статтею гарантуються та надаються державою.

Висновки.

Державна політика в галузі соціального захисту потерпілих від Чорнобильської катастрофи та створення умов проживання і праці на забруднених територіях має базуватися серед іншого на принципах комплексного розв'язання завдань охорони здоров'я, соціальної політики і використання забруднених територій на основі державних цільових програм з цих питань та урахуванням інших напрямів економічної та соціальної політики, досягнень в галузі науки та охорони навколишнього середовища.

На жаль, державна політика у чорнобильських питаннях позбавлена системності та є неефективною. Державні цільові програми комплексного розв'язання завдань охорони здоров'я та соціального захисту потерпілих від Чорнобильської катастрофи, як це передбачено Законом №796-ХІІ, відсутні як такі. Існуючі державні програми не в повній мірі забезпечують державні соціальні гарантії, передбачені Законом №796-ХІІ.

Кабінетом Міністрів України не забезпечено належне правове регулювання відносин, що виникають у зв'язку з реалізацією прав на окремі компенсації та пільги, передбачені Законом №796-ХІІ.

Встановлення пільг та компенсацій для осіб, на яких поширюється дія Закону №796-ХІІ, іншими законами на певний строк є порушенням зобов'язань держави щодо забезпечення соціального захисту цієї категорії осіб.

Права на пільги, компенсації і гарантії повинні бути передбачені Законом №796-ХІІ із забезпеченням можливості їх реалізації або ж запроваджені рівноцінні чи більш сприятливі умови соціального захисту.

Фінансування видатків на соціальний захист потерпілих від Чорнобильської катастрофи має здійснюватися відповідно до Закону №796-ХІІ на підставі відповідної державної цільової програми, а не за рахунок бюджетних програм, спрямованих на соціальний захист іншої категорії осіб.

ІІІ. Дослідження стану дотримання законодавства під час реєстрації місця проживання у населених пунктах, розміщених у зоні безумовного (обов'язкового) відселення та зоні гарантованого добровільного відселення, а також підготовка законодавчих ініціатив щодо запобігання таким порушенням

Питання, про яке йтиме мова у цьому розділі звіту безпосередньо пов'язане з правом на отримання доплати непрацюючим пенсіонерам, які проживають на радіоактивно забруднених територіях.

Право на таку доплату у непрацюючих пенсіонерів, які проживають на радіоактивно забруднених територіях, виникло на підставі статті 39 Закону № 796-ХІІ.

Питання колізійності статті 39 Закону № 796-ХІІ та аналізу обставин, які призвели до цього, досліджувалося у розділі ІІ цього звіту.

У 2025 - 2026 роках право на таку доплату мали непрацюючі пенсіонери, які проживають у зонах безумовного та гарантованого добровільного відселення за умови, що такі особи проживали або працювали у цих зонах станом на 26 квітня 1986 року чи у період до 1 січня 1993 року, у зв'язку з чим особі надано статус особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Підтвердження факту проживання або роботи у зонах безумовного та гарантованого добровільного відселення станом на 26 квітня 1986 року чи у період до 1 січня 1993 року, забезпечувалося Пенсійним фондом України шляхом звіряння відомостей про постійне місце проживання одержувачів доплати за проживання у зоні безумовного (обов'язкового) відселення та в зоні гарантованого добровільного відселення із відомостями Єдиного державного демографічного реєстру (*далі — ЄДДР*) та інших державних реєстрів для продовження чи припинення відповідних виплат, а також приведення розмірів доплати за проживання у зоні безумовного (обов'язкового) відселення або в зоні гарантованого добровільного відселення та пенсійних виплат у відповідність до вимог закону.

Тимчасовою спеціальною комісією з'ясовано, що ЄДДР містить інформацію лише про актуальне місце реєстрації без хронології змін. Зокрема, при заміні паспортів радянського зразка на паспорти громадянина України особам проставляється дата реєстрації місця проживання датою видачі паспорта громадянина України. Саме ця нова дата потрапила до ЄДДР, без фіксації попередньої, але важливої дати реєстрації до 1993 року, яка є критичною для підтвердження реєстрації місця проживання у населених пунктах, розміщених у зоні безумовного (обов'язкового) відселення та зоні гарантованого добровільного відселення, для отримання виплат, передбачених Законом. Навіть зміна місця реєстрації в межах одного забрудненого населеного пункту призводила до внесення до ЄДДР лише останньої дати реєстрації, що виключають можливість підтвердити необхідний період проживання.

Раніше (до введення в дію норм чинного законодавства) облік громадян здійснювався у паперовій формі з використанням форм погосподарського (у населених пунктах сільської місцевості), будинкового обліку (в міських будинках приватного сектору) та поквартирного обліку (в багатоповерхових

будинках), ведення яких (погосподарських книг) на певний період (зазвичай 5 років) затверджувались органами Держстату та міліції як форми збору загальної статистичної інформації. Даний облік здійснювався в суворій послідовності затверджених інструкцій шляхом погосподарського обходу посадовими особами та фіксував усі дані про господарство та його мешканців.

Таким чином, інформація, що міститься в ЄДДР, виявилася недостатньою для підтвердження статусу відповідно до нових вимог, попри наявність старих паперових форм обліку (погосподарські, будинкові книги) у місцевих громадах.

За підсумками першого виїзного засідання 23.05.2025, Тимчасова спеціальна комісія ухвалила рішення та рекомендації, спрямовані на подолання юридичних та технічних перешкод, що виникли при реалізації соціального захисту громадян, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Насамперед Комісія рекомендувала Кабінету Міністрів України ініціювати внесення змін до Постанови від 12.03.2022 № 263 «Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану» (далі — *постанова 263*) з метою розширення переліку документів для ідентифікації. Нова редакція має передбачати можливість підтвердження факту проживання або роботи у зонах забруднення до 1993 року за допомогою ширшого переліку первинних документів. До нього мають увійти: погосподарська книга старостинського округу, картка квартирної обліку (форма Б), картка прописки (форма А) та трудова книжка, на додаток до паспорта-книжечки та будинкової книги. Це критично необхідно для коректного внесення відомостей до реєстрів громад та ЄДДР, що дозволить Пенсійному фонду відновити призупинені виплати.

Далі Комісія наполягла на необхідності внесення змін до постанов №263 та №1524, передбачивши створення регіональних комісій при органах місцевого самоврядування. Ці комісії, до складу яких мають увійти представники Державної міграційної служби, Пенсійного фонду, архівних підрозділів та підрозділів соціального захисту, повинні отримати повноваження підтверджувати факт проживання (або роботи) особи у зонах безумовного чи гарантованого добровільного відселення у період до 1 січня 1993 року на підставі сукупності всіх доступних документів, що збереглися на місцях.

Також було рекомендовано ініціювати перевірку функціонування програмного забезпечення Пенсійного фонду України з метою забезпечення повноцінної інтеграції та безперебійного обміну інформацією про місце проживання з відомчою інформаційною системою Державної міграційної служби.

За результатами проведеної Тимчасовою спеціальною комісією роботи 08.10.2025 Кабінетом Міністрів України прийнято постанову №1277, якою

запроваджено протягом жовтня – грудня 2025 року експериментальний проект щодо внесення до реєстру територіальної громади відомостей про місце проживання особи, яка має статус постраждалої внаслідок Чорнобильської катастрофи, в зоні безумовного (обов'язкового) відселення або в зоні гарантованого добровільного відселення станом на 26 квітня 1986 р. чи у період з 26 квітня 1986 р. до 1 січня 1993 р. (далі - експериментальний проект) та порядок його реалізації.

Метою цього проекту є створення умов для внесення відповідним органом реєстрації на безоплатній основі до реєстру територіальної громади відомостей про місце проживання в зоні безумовного (обов'язкового) відселення та в зоні гарантованого добровільного відселення у передбачених згаданою постановою випадках.

Експериментальний проект реалізовувався на території Волинської, Житомирської, Київської, Рівненської, Сумської, Черкаської, Чернівецької та Чернігівської областей.

Постановою Кабінету Міністрів України від 14.01.2026 №48 реалізацію експериментального проекту продовжено до березня 2026 року.

Рішення Тимчасової спеціальної комісії:

[РІШЕННЯ від 05.05.2025 \(26.04.2025\) зони ідентифікація.pdf](#)

[РІШЕННЯ від 30.05.2025 за результатами виїзного засідання ТСК Чорнобиль 23.05.2025 року_1905574.pdf](#)

Висновки.

Правові механізми, які встановлюють порядок реалізації права на соціальний захист, не можуть носити експериментальний, тобто тимчасовий характер та потребують закріплення у нормативно-правовому акті, який досягає запланованих цілей нормативного-правового регулювання відповідних суспільних відносин.

IV. Розроблення заходів щодо вдосконалення механізму встановлення та перегляду зон, на які поділяється територія, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, та віднесення населених пунктів до відповідних зон.

Питання поділу території на відповідні зони, режим їх використання та охорони, умови проживання та роботи населення, господарську, науково-дослідну та іншу діяльність в цих зонах регулюються первинним законом – Законом № 791а-ХІІ.

Заходи щодо вдосконалення механізму встановлення та перегляду зон, на які поділяється територія, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, та віднесення населених пунктів до відповідних

зон, вивчалися на засіданні Тимчасової спеціальної комісії 05.05.2025, 30.05.2025, 24.06.2025, 22.10.2025, 14.12.2025.

Відповідно до статті 2 Закону № 791а-ХІІ, територія, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, поділяється на зони: зона відчуження, зона безумовного (обов'язкового) відселення, зона гарантованого добровільного відселення.

Межі цих зон встановлюються та переглядаються Кабінетом Міністрів України за поданням центрального органу виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, за погодженням з Національною академією наук, центральними органами виконавчої влади, сільського господарства та з питань продовольчої безпеки держави, безпеки використання ядерної енергії, управління зоною відчуження та зоною безумовного (обов'язкового) відселення, на основі експертних висновків.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» передбачено виділення коштів на проведення дозиметричної паспортизації населених пунктів, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи. Відповідно до бюджетної програми КПКВК 2708070 «Радіологічний захист населення та екологічне оздоровлення території, що зазнала радіоактивного забруднення» в 2025 році передбачено фінансування в розмірі 37 млн. грн. на дозиметричну паспортизацію населених пунктів.

Кабінет Міністрів України постановою від 31.01.2025 №111 затвердив Порядок проведення дозиметричної паспортизації населених пунктів, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, де передбачено вибіркове проведення дозиметричної паспортизації населених пунктів, лише 192 з 927 населених пунктів, що становить 20,7 % від загальної кількості населених пунктів, віднесених до зон радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, затверджених Постановою Кабінету Міністрів УРСР від 23.07.1991 № 106.

Вибірковість у виборі населених пунктів для проведення дозиметричної паспортизації населених пунктів у 2025 році було негативно сприйнято громадськістю та викликало велике суспільне занепокоєння, що супроводжувалося акціями протестів: перекриттям доріг міжнародного значення, оголошенням голодувань.

Відповідно до Переліку населених пунктів, що потребують перевірки на відповідність критеріям віднесення до категорій зон радіоактивно забруднених територій, затвердженого наказом Державного спеціалізованого підприємства «Екоцентр» (далі — ДСП «Екоцентр») № 24–25 від 25.02.2025 (далі — Перелік населених пунктів) та на виконання Порядку проведення дозиметричної паспортизації населених пунктів, що зазнали радіоактивного забруднення

внаслідок Чорнобильської катастрофи, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 31.01.2025 № 111 (далі — *Порядок №111*) в 2025 році було заплановано проведення дозиметричної паспортизації в 192 населених пунктах, зокрема в межах Житомирської області — 112 населених пунктів, Київської області — 31 населених пунктів, Рівненської області — 25 населених пунктів, Чернігівської області — 23 населених пунктів, Сумської області — 1 населений пункт.

На основі результатів дозиметричної паспортизації 2011–2012 років додатково проводитимуться вимірювання в населених пунктах, які, за розрахунками, можуть бути віднесені до зон радіоактивного забруднення. Водночас, до Переліку населених пунктів не було включено жодного населеного пункту Волинської області. Проте складені експертні висновки щодо низки населених пунктів на основі дозиметричної паспортизації 2011–2012 років мають суперечності і викликають суспільне занепокоєння в територіальних громадах, у зв'язку з чим є необхідність проведення консультацій з відповідними територіальними громадами.

Відповідно до інформації, наданої Державним агентством з управління зоною відчуження, у період з 19 по 30 травня 2025 року ДАЗВ та ДСП «Екоцентр» спільно з Житомирською, Київською, Волинською, Рівненською, Сумською, Чернігівською обласними військовими адміністраціями, відповідними територіальними громадами та представниками в регіоні Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини провели консультації щодо проведення дозиметричної паспортизації. Зокрема, обговорювалися питання організації дозиметричної паспортизації, принципи та підстави відбору населених пунктів, які потребують уточнення статусу радіоактивного забруднення відповідно до законодавства, заслуховувалися пропозиції представників відповідних територіальних громад щодо переліку населених пунктів.

У ході консультацій було повідомлено, що метою паспортизації є оновлення інформації про радіаційний стан територій та перевірка відповідності населених пунктів чинним критеріям зонування, які передбачені статтею 2 Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» і включають: щільність забруднення ґрунтів радіонуклідами та ефективну річну дозу опромінення населення.

Громади під час консультацій звертали увагу, зокрема, на необхідність збереження чинного статусу зонування для збереження соціальних гарантій, неможливість використання результатів дозиметричної паспортизації, проведеної у 2011–2012 роках, доцільність відтермінування нової паспортизації до завершення воєнного стану та необхідність перевірки додатково 735 населених пунктів, віднесених до зон радіоактивно забруднених територій.

Також 30.07.2025 року ДАЗВ та ДСП «Екоцентр» взяли участь у нараді з громадами Волинської області під головуванням народного депутата України Ірини Констанкевич. За підсумками наради досягнуто домовленостей щодо проведення дозиметричної паспортизації у Волинській області у 2026 році.

За результатами виконання рішення Тимчасової спеціальної комісії та за підсумками вищезгаданих консультацій до Переліку населених пунктів, що потребують перевірки на відповідність критеріям віднесення до категорій зон радіоактивно забруднених територій наказом ДСП «Екоцентр» №95-25 від 02.07.2025 було додано такі населені пункти: с. Велика Чернігівка, м. Коростень, с. Білокам'янка (Білокамінка) Житомирської області, с. Богданівка Сумської області. Крім того, у зв'язку з ускладненою безпековою ситуацією в північних районах Чернігівської області, було скориговано наявний перелік населених пунктів: окремі території, де нині є загроза безпеці, замінено на інші населені пункти, доступні для проведення відповідних обстежень. До оновленого переліку включено такі населені пункти: с. Завод, с. Повідов, с. Прохорів, с. Ліски, с. Лушакова Гута, с. Линя, с. Неданчичі, с. Рудня, с. Гуньківка.

Державним агентством України з управління зоною відчуження підготовлено розрахунки у додатковій потребі у фінансуванні в розмірі 157,8 млн грн на виконання заходів із забезпечення обстеження решти 735 населених пунктів для здійснення доз паспортизації у повному обсязі.

Наразі, на виконання бюджетної програми КПКВК 2408070 «Радіологічний захист населення та екологічне оздоровлення території, що зазнала радіоактивного забруднення», Порядку проведення дозиметричної паспортизації населених пунктів, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України, а також вимог Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» Державним агентством України з управління зоною відчуження у 2025 році забезпечено організацію та проведення дозиметричної паспортизації 196 населених пунктів Київської, Житомирської, Рівненської, Чернігівської та Сумської областей.

Законом України «Про Державний бюджет на 2026 рік» Державному агентству України з управління зоною відчуження за бюджетною програмою КПКВК 2408070 «Радіологічний захист населення та екологічне оздоровлення території, що зазнала радіоактивного забруднення» виділено 166 401,5 тис. грн.

Таким чином, у 2026 році зазначені роботи продовжуються та охоплюють ще 731 населений пункт зон безумовного (обов'язкового) відселення та гарантованого добровільного відселення.

Рішення Тимчасової спеціальної комісії:

[РІШЕННЯ від 05.05.2025 \(26.04.2025\) зони ідентифікація.pdf](#)
[РІШЕННЯ від 30.05.2025 за результатами виїзного засідання ТСК Чорнобиль 23.05.2025 року_1905574.pdf](#)
[Рішення ТСК 22.09.02025 реорганізація ДАЗВ_об'єднане.pdf](#)

Висновки.

За час, що минув після Чорнобильської катастрофи, радіаційний стан територій, що зазнали радіоактивного забруднення, змінився. На це впливали як природні процеси, так і здійснення відповідних протирадіаційних заходів у попередні роки.

Такі зміни фіксуються за допомогою дозиметричної паспортизації населених пунктів, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, що дозволяє перевірити й уточнити поточний статус населених пунктів щодо рівнів опромінення. З моменту аварії пройшло майже 40 років, вплив основних радіонуклідів суттєво зменшився, що в свою чергу потребує актуалізації даних.

V. Розроблення заходів щодо протидії незаконному використанню радіаційно небезпечних земель, у тому числі для одержання сільськогосподарської та іншої продукції.

Одним з основних завдань Тимчасової спеціальної комісії є розроблення заходів щодо протидії незаконному використанню радіаційно небезпечних земель, як-от для одержання сільськогосподарської та іншої продукції.

Питання поділу території на відповідні зони, режим їх використання та охорони, умови проживання та роботи населення, господарську, науково-дослідну та іншу діяльність в цих зонах регулюються первинним законом – Законом України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» (далі - Закон № 791а-ХІІ).

Згідно приписів статті 2 Закону №791а-ХІІ, територія, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, поділяється на зони: зона відчуження, зона безумовного (обов'язкового) відселення, зона гарантованого добровільного відселення.

Правовий режим зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення визначено у розділі II Закону №791а-ХІІ (статті 12-14).

Так, частини перша, друга статті 12 Закону №791а-ХІІ передбачають, що землі зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення відмежовуються від суміжних територій і переводяться до категорії радіаційно небезпечних земель. Господарський обіг таких земель може здійснюватися лише з урахуванням особливостей режиму їх використання, визначених цим Законом.

У зонах відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення забороняється, зокрема, ведення сільськогосподарської, лісгосподарської, виробничої та іншої діяльності, а також будівництво без спеціального дозволу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері управління зоною відчуження та зоною безумовного (обов'язкового) відселення, (у тому числі будівництво ядерних установок і об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, які мають загальнодержавне значення).

Порядок видачі спеціальних дозволів на провадження окремих видів діяльності на території зони відчуження і зони безумовного (обов'язкового) відселення затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.12.2000 № 1869.

Таким чином, порядок користування землями у зонах відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення для сільськогосподарської, лісгосподарської, виробничої та іншої діяльності врегульовано на рівні підзаконного нормативно-правового акту Кабінету Міністрів України.

Положеннями підпункту «в» пункту 4 розділу II Прикінцеві та перехідні положення Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування земель державної та комунальної власності» від 06.09.2012 № 5245-VI (із змінами) визначено, що землі зон відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи залишаються у державній власності.

Отже, питання протидії незаконному використанню радіаційно небезпечних земель у зонах відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення є питанням належного здійснення державного контролю за додержанням правового режиму зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення.

Правовий режим зони гарантованого добровільного відселення врегульовано у розділі III Закону № 791а-XII (статті 15-17).

Статтею 15 Закону № 791а-XII передбачено, що земельні ділянки, розташовані у зоні гарантованого добровільного відселення, належать до радіоактивно забруднених і використовуються в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України. Якщо за економічними та екологічними умовами подальше використання цих земель неможливе, вони переводяться до категорії радіаційно небезпечних.

Наведена норма передбачає прийняття Кабінетом Міністрів України на її виконання нормативно-правового акта, цілями та завданнями якого є регулювання земельних відносин у зоні гарантованого добровільного

відселення в частині використання земельних ділянок, зокрема, й для сільськогосподарських потреб.

Разом з тим, Тимчасова спеціальна комісія констатує відсутність підзаконних нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, спрямованих на встановлення порядку використання земель у зоні гарантованого добровільного відселення.

Відповідно до підпункту «г» пункту 24 Розділу X Перехідні положення Земельного кодексу України з дня набрання чинності цим пунктом землями комунальної власності територіальних громад вважаються всі землі державної власності, розташовані за межами населених пунктів у межах таких територіальних громад, крім земель зони відчуження та зони безумовного (обов'язкового) відселення території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Таким чином, внаслідок правової прогалини, значні за площею радіоактивно забруднені території де-факто використовуються без належного правового регулювання.

Ситуація з використанням земель, які відповідно до законодавства віднесені до радіаційно забруднених внаслідок Чорнобильської катастрофи, залишається критичною, що підтверджується активною роботою правоохоронних органів. Велика кількість судових позовів та кримінальних проваджень, ініційованих Офісом Генерального прокурора та Національною поліцією України, свідчить про системні зловживання та неправомірне використання цих територій у зонах безумовного (обов'язкового) відселення та відчуження.

Згідно з наданою Національною поліцією України інформацією, за фактами використання радіаційно забруднених земель, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, ГСУ здійснюється досудове розслідування в окремому кримінальному провадженні за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 28, ч. 2 ст. 364, ч. 5 ст. 27, ч. 1 ст. 197-1, ч. 4 ст. 267-1, ч. 2 ст. 209, ч. 4 ст. 191, ч. 1 ст. 366 КК України та слідчими підрозділами ГУНП в Київській області — у 2 кримінальних провадженнях за ч. 2 ст. 197-1 КК України.

Офіс Генерального прокурора веде боротьбу з систематичними зловживаннями на радіаційно забруднених землях, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, що свідчить про серйозні проблеми з контролем ресурсів у цій зоні.

У травні 2023 року подано до господарського суду Житомирської області позов у інтересах держави до Народицької селищної ради, Народицької селищної військової адміністрації, Фермерського господарства Кавецького про усунення перешкод у користуванні земельними ділянками шляхом скасування

державної реєстрації права, визнання незаконним і скасування розпорядження, визнання недійсним договору оренди земельних ділянок загальною площею 291,7214 га та їх повернення державі. Додатково, протягом 2021 року, прокуратура пред'явила 10 позовів проти Народицької селищної ради та шести підприємств про повернення загалом 2177,60 га.

Спеціалізованою екологічною прокуратурою Офісу Генерального прокурора підготовлено позов до ТОВ «Злагода» про стягнення 6 638 823,62 гривень, шляхом відшкодування власнику земельних ділянок — державі всіх доходів, які відповідач отримав від безпідставного користування землями.

Серйозні проблеми існують у сфері незаконного використання ресурсів та зловживання службовим становищем. Зокрема, колишньому голові та землевпоряднику Народицької селищної ради та керівникам агрофірм повідомлено про підозру за неправомірне надання/самовільне зайняття 1986 га земель, що завдало державі шкоди на 4,9 млн грн. Окрім того, розслідується заволодіння 364,77 тоннами сільськогосподарської продукції, вирощеної на забруднених землях, її переміщення та легалізація 6,6 млн грн, отриманих злочинним шляхом.

Прокуратура також підтримує обвинувачення у судах. Зокрема, розглядається справа шести осіб за незаконну рубку у ДСП «Північна Пуща» у 2023 році, чим завдано шкоди у розмірі 59 млн грн. Також триває судовий розгляд справи п'яти осіб, обвинувачених у самовільному зайнятті 1437 га у зоні безумовного відселення, що спричинило 1,7 млн грн збитків державі. Це підтверджує, що землі в зоні відчуження та обов'язкового відселення продовжують бути об'єктом незаконних об'єктів.

Крім того, 25.09.2025 слідчим відділенням відділу поліції № 1 Коростенського районного управління поліції ГУНП в Житомирській області розпочато досудове розслідування в окремому кримінальному провадженні за фактом зловживання службовим становищем посадовими особами Народицької селищної ради Житомирської області під час передачі в оренду громадянам та суб'єктам підприємницької діяльності земельних ділянок, які мають обмеження за кодом 06.02.2 «зона безумовного (обов'язкового) відселення, що призвело до тяжких наслідків» та земельних ділянок, які мають обмеження за кодом 06.02 «територія, яка зазнала радіоактивного забруднення», за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого частиною першою статті 364 Кримінального кодексу України.

У зв'язку з вищенаведеним, Комісія рекомендувала Кабінету Міністрів України прийняти зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 13.03.2022 р. №303 «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану» доповнивши її пунктом 9 такого змісту: «На період дії воєнного стану планові та позапланові заходи державного нагляду (контролю) за додержанням законодавства у сфері

охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів здійснювати в установленому Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» порядку, виключно на територіях, які на момент здійснення державного нагляду (контролю), віднесені до зон радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, відповідно до постанови Кабінету Міністрів УРСР від 23.07.1991 № 106, зокрема, без рішення, передбаченого пунктом 2 цієї постанови.

Обласним військовим адміністраціям Комісія рекомендувала утворити робочі групи із залученням представників Офісу Генерального прокурора (регіональних прокуратур), Національної поліції України, Державного бюро розслідувань, Державної екологічної інспекції України, Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, органів місцевого самоврядування (в межах повноважень, визначених положеннями), власників/користувачів земельних ділянок для вжиття заходів щодо встановлення відповідності використання земельних ділянок в межах Волинської, Житомирської, Київської, Рівненської, Сумської, Чернігівської областей, щодо яких відповідно до відомостей Державного земельного кадастру внесено інформацію про обмеження з кодами: 06.02 – територія, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи; 06.02.1 – зона відчуження; 06.02.2 – зона безумовного (обов'язкового) відселення; 06.02.3 – зона гарантованого добровільного відселення.

На виконання цієї рекомендації в низці областей були утворені відповідні робочі групи. Зокрема, до робочих груп із встановлення відповідності використання земельних ділянок на території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, у відповідних областях були долучені представники Національної поліції України, а у Київській, Житомирській та Сумській областях включено до складу прокурорів Спеціалізованої екологічної прокуратури Офісу Генерального прокурора України.

Незважаючи на те, що робочі (моніторингові) групи при обласних військових адміністраціях були створені, зокрема із залученням представників Державної екологічної інспекції, проте, за інформацією Державної екологічної інспекції, державні інспектори не залучались до участі у роботі робочих (моніторингових) груп, створених на територіях Волинської, Житомирської, Київської, Рівненської, Сумської, Чернігівської областей.

Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України спільно з Державним агентством з управління зоною відчуження при наданні пропозицій до бюджетної програми КПКВК 2708070 «Радіологічний захист населення та екологічне оздоровлення території, що зазнала радіоактивного забруднення» на 2026 рік Комісією було рекомендовано ініціювати перед Кабінетом Міністрів

України дозиметричне обстеження зон радіоактивного забруднення (земель сільськогосподарського призначення, лісового, водного фонду), що знаходяться за межами населених пунктів.

Водночас подальший юридичний аналіз підтвердив ключову правову прогалину: нині відсутній чинний правовий механізм (порядок) дозиметричного обстеження земель, розташованих поза межами населених пунктів. Чинне законодавство передбачає лише дозиметричну паспортизацію самих населених пунктів.

Ця ситуація створює значну перешкоду для ефективного управління державними землями. Через відсутність актуального обстеження та механізму виведення обмежень щодо використання земель, які були внесені до Державного земельного кадастру (*далі — ДЗК*) відповідно до чинних, але не переглянутих меж зон радіаційного забруднення, продовжують діяти. Це унеможливує економічний обіг земель, які за фактом можуть уже відповідати безпечним радіологічним нормам, та потребує невідкладного розроблення і затвердження Урядом відповідного правового порядку.

Із метою врегулювання правового статусу та забезпечення можливості повернення в економічний обіг земельних ділянок сільськогосподарського, лісового та водного фондів, які розташовані поза межами населених пунктів у зоні радіоактивного забруднення, та для яких відсутній правовий механізм дозиметричного обстеження, було проведено низку міжвідомчих нарад. В обговореннях щодо здійснення радіаційного контролю та налагодження міжвідомчої координації взяли участь представники Офісу Генерального прокурора, Міністерства розвитку громад і територій України, Державного агентства з управління зоною відчуження, Державної служба України з питань геодезії, картографії та кадастру, Національної академії наук України, Житомирської обласної військової адміністрації та інших ключових суб'єктів. У результаті цієї роботи був підготовлений проєкт Порядку проведення дозиметричної паспортизації земель сільськогосподарського призначення, які розташовані за межами населених пунктів, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи.

За результатами вивчення проєкту Порядку проведення дозиметричної паспортизації земель сільськогосподарського призначення, які розташовані за межами населених пунктів, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи Тимчасовою спеціальною комісією 16.03.2026 були висловлені зауваження та рекомендовано змінити концептуальний підхід до регулювання земельних відносин у зоні відчуження, зоні безумовного (обов'язкового) відселення та зоні гарантованого добровільного відселення з огляду на положення Закону України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи».

Рішення Тимчасової спеціальної комісії: [Рішення ТСК 28.06.25 Овруч землі_1932011 \(об'єднаний\).pdf](#)

Висновки.

Запровадження та вдосконалення механізмів регулювання земельних відносин на забруднених територіях може стати фундаментальним, превентивним методом протидії незаконному використанню земель на таких територіях, спрямованим на усунення причин та умов правопорушень шляхом встановлення правових норм та дієвого контролю за їх виконанням.

В цілому нормативно-правова база з проблем подолання наслідків Чорнобильської катастрофи потребує вдосконалення і адаптації до змін радіаційної ситуації на забруднених територіях.

VI. Окремі питання, які були предметом розгляду Тимчасовою спеціальною комісією

Набуття статусу учасника ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та потерпілих внаслідок Чорнобильської катастрофи

Під час виконання основних завдань Тимчасовій спеціальній комісії стала відома інформація про можливі зловживання та необґрунтовану видачу статусів, осіб постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи. Вперше вказане питання було піднято на виїзному засіданні, яке відбулося 23.05.2025 у місті Вараш.

З метою дослідження цього питання, Тимчасовою спеціальною комісією було доручено Міністерству соціальної політики, сім'ї та єдності України (далі - Мінсоцполітики) надати зведену інформацію про результати роботи комісії з визначення статусу, утворених обласними та Київською міською державними адміністраціями, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11.07.2018 № 551 «Деякі питання видачі посвідчень особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та іншим категоріям громадян» (далі - постанова № 551). Одночасно Національній соціальній сервісній службі України (далі — *Нацсоцслужба*) було доручено здійснити перевірку обґрунтованості прийняття рішень цими комісіями щодо видачі посвідчень за весь період з 2020 року по I квартал 2025 року.

В цілому за період з 2020 року по I квартал 2025 року комісіями з визначення статусу видано 19888 посвідчень ліквідаторів наслідків Чорнобильської катастрофи.

Найбільший показник видачі посвідчень особам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, зокрема, ліквідаторам, має Київська область: у період з 2020 року по I квартал 2025 року видано 4712 посвідчень ліквідаторам. Місто Київ - 4220.

Дніпропетровська область за той же період - 2280, Черкаська - 1323,

Чернігівська - 1065, Харківська - 895, Житомирська - 812, Сумська - 613, Рівненська - 570, Львівська - 336, Донецька - 335, Полтавська - 361, Кіровоградська - 341, Вінницька - 332, Хмельницька - 324, Одеська - 290, Чернівецька - 217, Закарпатська - 156, Волинська - 148, Миколаївська - 148, Луганська - 126, Тернопільська - 172, Херсонська - 61, Івано-Франківська - 36, Запорізька - 25.

Якщо динаміка видачі посвідчень ліквідаторів наслідків аварії на ЧАЕС не показує тенденції до зростання та є помірною в розрізі років та регіонів, то ситуація з видачею посвідчень постраждалим від наслідків Чорнобильської катастрофи є дещо іншою.

Так, за період з 2020 року по I квартал 2025 року комісіями з визначення статусу видано 105255, посвідчень потерпілих від наслідків чорнобильської катастрофи.

Найбільш динаміку в даному випадку показують чотири області, території яких відносяться до радіоактивно забруднених: Рівненська - 37939, Житомирська - 20776, Волинська - 18096, Київська - 14994.

Разом з тим, високу тенденцію зберігають Черкаська область - видано 2247 посвідчень потерпілих від наслідків Чорнобильської катастрофи за вказаний період, Дніпропетровська область - 1493, Вінницька - 1081.

Поряд з цим, Харківська область - 744, Одеська область - 362, Чернівецька область - 302, Львівська - 318, Тернопільська - 259, Полтавська - 228, Хмельницька - 211, Кіровоградська - 158, Миколаївська - 124, Херсонська - 64, Закарпатська - 61, Донецька - 60, Івано-Франківська - 56, Луганська - 33, Сумська - 7, Запорізька - 0.

Динаміка збільшення кількості наданих статусів ліквідаторів та потерпілих, через майже чотири десятиліття після катастрофи, не може не викликати занепокоєння, оскільки надання цих статусів тягне за собою значні фінансові зобов'язання на державний бюджет. Це свідчить про потенційну ймовірність зловживань, зокрема підроблення документів або внесення завідомо неправдивих відомостей.

Враховуючи необхідність верифікації фактів і запобігання нецільовому використанню бюджетних коштів, Тимчасовою спеціальною комісією було ухвалено рішення щодо звернення до Офісу Генерального прокурора, Державного бюро розслідувань України та Національної поліції України для перевірки отриманої інформації та вжиття заходів реагування.

Державне бюро розслідувань повідомило, що в органах досудового розслідування ГСУ та територіальних управлінь ДБР відсутні кримінальні провадження даної категорії.

Разом із тим, Національна поліція України повідомила, що в межах

компетенції організовано перевірку та вжито відповідних заходів реагування.

Так, за результатами розгляду та опрацювання наданої Комісією інформації органами досудового розслідування і дізнання до Єдиного реєстру досудових розслідувань (*далі — ЄРДР*) внесено відомості щодо можливого підроблення документів або внесення завідомо неправдивих відомостей до документів, які надаються для розгляду регіональним комісіям із визначення статусу осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Органами досудового розслідування ГУНП в областях та м. Києві розпочато ряд кримінальних проваджень за вищезгаданими фактами, за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених частинами першою, третьою статті 358 Кримінального кодексу України (*далі — КК України*). Стан досудового розслідування перебуває на контролі в керівництва Головного слідчого управління та Управління дізнання Національної поліції України.

Зокрема, станом на вересень 2025 року за фактами використання безпідставно отриманих чи підроблених документів про місце проживання особи в зоні безумовного (обов'язкового) відселення або в зоні гарантованого добровільного відселення з метою одержання відповідних доплат, передбачених для громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, слідчим відділом Чернівецького районного управління поліції ГУНП в Чернівецькій області здійснюється досудове розслідування в кримінальному провадженні за частиною першою статті 366 КК України та слідчими підрозділами ГУНП в Житомирській області здійснювалося досудове розслідування в 31 кримінальному провадженні за статтею 190 КК України. За результатами досудового розслідування в них до суду направлено 20 кримінальних проваджень, у 3 прийнято рішення про їх закриття та у 8 досудове розслідування триває.

Водночас, Національна соціальна сервісна служба України, відповідно до пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2020 року №783 «Деякі питання Національної соціальної сервісної служби України», як центральний орган виконавчої влади, здійснює державний нагляд (контроль) за дотриманням вимог законодавства під час надання соціальних послуг і соціальної підтримки та за дотриманням прав дітей, зокрема перевіряє обґрунтованість прийняття рішень щодо видачі посвідчень, отримує інформацію щодо необхідної кількості посвідчень, не виконала рішення Комісії від 30.05.2025 р.

Відповідно до листа Нацсоцслужби вих. № 0000-02.1-3/224-2025/9329 від 15.08.2025 р. на виконання вищевказаного рішення Комісії, проінформовано про те, що перевірку обґрунтованості прийняття рішень комісіями з визначення статусу осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та інших категорій громадян, утворених при обласних державних адміністраціях щодо

видачі посвідчень за період з 2020 р. по 1 кв. 2025 р., здійснено не було у зв'язку з відсутністю затвердженого порядку здійснення перевірки.

Пунктом 11¹ постанови №551 передбачено, що перевірка обґрунтованості прийняття рішень щодо видачі посвідчень здійснюється Нацсоцслужбою в порядку, визначеному Мінсоцполітики. Будь-яких пропозицій від Нацсоцслужби та Мінсоцполітики щодо зазначеного порядку не надходило.

Мінсоцполітики на засіданнях Комісії неодноразово наголошували на проблематиці збільшення, особливо за період воєнного стану, кількості статусів осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та інших категорій громадян, що своєю чергою породжує велике навантаження на державний бюджет у зв'язку з необхідністю здійснення виплат даній категорії громадян. Водночас, за наявності законодавчо-передбачених повноважень, на перевірку і регулювання цих питань, відповідний підзаконний акт (порядок) Мінсоцполітики не прийнято.

За таких обставин, враховуючи повноваження, передбачені постановами №783 та №551, Комісія була змушена констатувати неефективне виконання головою Нацсоцслужби повноважень, щодо перевірки обґрунтованості прийняття рішень комісіями з визначення статусу осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, та інших категорій громадян, утворених при обласних державних адміністраціях щодо видачі посвідчень за період з 2020 р. по 1 кв. 2025 р., про що було оголошено на виїзних засіданнях Комісії 25.08.2025 та 22.09.2025, а також 22.09.2025 підготовлено та проголосовано Комісією за текст депутатського запиту щодо невідповідності займаній посаді, халатності та бездіяльності голови Національної соціальної сервісної служби України. Водночас, відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України №1025-р від 25.09.2025, Луцика Василя Васильовича було звільнено з посади Голови Національної соціальної сервісної служби України 29 вересня 2025 р. за власним бажанням.

Вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та заходи, пов'язані з 40-ми роковинами Чорнобильської катастрофи

Наближення 40-х роковин Чорнобильської катастрофи (26 квітня 2026 року) спонукало Комісію до ініціювання розробки системного законодавчого акта. Цей крок став необхідним не лише через історичну дату, а й через численні звернення від учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС та громадських об'єднань, які гостро відчувають відсутність належної державної шани та системного увічнення пам'яті про їх подвиг. Із метою аналізу та напрацювання найбільш ефективних рішень, 25.08.2025 року Комісія провела виїзне засідання на території ДСП «Чорнобильська атомна електростанція». У ході засідання, а також на основі пропозицій, отриманих від Уряду, народних депутатів та громадськості, було підготовлено Проект Постанови Верховної Ради України «Про вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на

Чорнобильській АЕС та про заходи, пов'язані з 40-ми роковинами Чорнобильської катастрофи».

Головна мета проекту — визнання мужності, самовідданості та високого професіоналізму учасників ліквідації, увічнення пам'яті загиблих і збереження історичної правди про цю трагедію світового масштабу. Проект Постанови є комплексним документом, що охоплює сферу національного вшанування та стратегічного планування, і передбачає, що Президенту України буде рекомендовано оголосити 2026 рік Роком вшанування учасників ліквідації та пам'яті жертв Чорнобильської катастрофи. Крім того, заплановано встановлення пам'ятної державної відзнаки — медалі «40 років Чорнобильської катастрофи», а також розгляд питання щодо нагородження державними нагородами учасників, які проявили особисту мужність і самопожертву.

Постанова також передбачає системний підхід до збереження пам'яті: Кабінету Міністрів рекомендовано забезпечити підготовку та подання до Верховної Ради України Національної доповіді до 40-х роковин, а також утворити Організаційний комітет та розробити детальний план заходів. У сфері освіти та науки Міністерству освіти і науки України та Національній академії наук рекомендовано організувати Всеукраїнську наукову конференцію та забезпечити проведення у закладах освіти уроків та інших тематичних заходів, приурочених до трагедії. Таким чином, розроблений Комісією Проект Постанови є системним кроком для забезпечення належної державної уваги до 40-ї річниці, перетворюючи її на загальнонаціональну подію вшанування.

Проект Постанови про вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та про заходи, пов'язані з 40-ми роковинами Чорнобильської катастрофи поданий 26.09.2025 на розгляд Верховної Ради України за підписом Голови Верховної Ради України, Першого заступника Голови Верховної Ради України, Заступника Голови Верховної Ради України, членів Тимчасової спеціальної комісії, в загальному за підписом 76 народних депутатів України та зареєстрований під номером 14078.

04.12.2025 Верховною Радою України прийнято постанову №4716-IX «Про вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС та про заходи, пов'язані з 40-ми роковинами Чорнобильської катастрофи».

VIII. Підсумки.

Державна політика у сфері подолання наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту постраждалого населення є неефективною, в першу чергу через відсутність відповідної державної цільової програми, яка б базувалася на принципах комплексного розв'язання завдань охорони здоров'я, соціальної політики і використання забруднених територій.

Остання Загальнодержавна програма у сфері подолання наслідків Чорнобильської катастрофи затверджувалася Верховною Радою України 20

років назад - 14.03.2006 Законом № 3522-IV, розраховувалася на 2006-2010 роки.

Аналіз підзаконних нормативно-правових актів, прийнятих Кабінетом Міністрів України на виконання Закону № 796-ХІІ, свідчить про відсутність системного підходу до правового регулювання суспільних відносин, що виникли на підставі цього Закону.

Система медичного забезпечення постраждалих від наслідків Чорнобильської катастрофи, у тому числі забезпечення безоплатного лікування, зубопротезування та отримання ліків, підлягає перегляду через неврахування потреб таких осіб.

Система організації медичної допомоги також не є орієнтованою на потреби постраждалих від наслідків Чорнобильської катастрофи осіб.

Незадовільним залишається становище із забезпеченням безоплатного харчування дітей, на яких поширюється дія Закону № 796-ХІІ. Фінансування вказаних витрат, всупереч вимогам Закону № 796-ХІІ, Кабінетом Міністрів України перекладено на бюджети територіальних громад, більшість з яких станом на I півріччя 2025 року, мають задовільний, низький або критичний рівень фінансової спроможності.

Залишається невирішеною проблема узгодження норм Закону № 796-ХІІ з рішенням Конституційного суду України від 17 липня 2018 року № 6-р/2018 в частині доплат непрацюючим пенсіонерам, які постійно проживають у зоні безумовного (обов'язкового) відселення та в зоні гарантованого (добровільного) відселення.

Фінансування державних соціальних гарантій у сфері подолання наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту постраждалого населення не здійснюється за відповідною державною програмою та не виконується в повному обсязі переважно внаслідок обмеженого бюджетного фінансування, що в свою чергу призводить до негативних економічних та соціальних наслідків.

Відсутність концепції розвитку радіоактивно забруднених територій у зоні гарантованого добровільного відселення, бачення основних напрямків та умов використання такої території, гальмує їх економічне зростання та зумовлює консервацію існуючого стану.

Заступник Голови Тимчасової спеціальної комісії

Віктор М'ЯЛИК

Апарат Верховної Ради України
356д9/1-2026/82903 від 15.04.2026
2202480

САС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: М'ялик Віктор Ничипорович
Сертифікат: 04AF212836405D990400000069F330070D4EB00
Дійсний до: 15.12.2027 0:00:00

